

Kendi çağın çağdaşları  
keşifler yapıyorlar. Çıkan  
görüşleri komünistlerle  
örüntülerin

Bu an ülkelerin  
jüriyelerini bekleyin

## İSÇİNİN SESİ

Faaliyetler: 4  
Fazla konular: 4  
Farklılık: 4  
Farklılık: 4

Yıl 6 Sayı 113-114  
6 Aralık 1979

Bu sayımızla birlikte Yürükoğlu Yoldaşın "Ulusal Burjuvazi" konusundaki yazısını yayımlamaya başlıyoruz. Türkiye'de tekeldiş burjuvazi ve devrimdeki yeri adlı ikinci bölümünü gelecek sayımızda yayımlayacağız.

# "ULUSAL BURJUVAZİ" NEDİR?

R. Yürükoğlu

Türkiye'de Ekim sonu-Kasım başından bu yana, yayın tarihi belli olmayan (!) bir TKP Merkez Komitesi bildirisi dağıtılıyor. Adı "*Sol' oportünist Fraksiyoncu Akımla İdeolojik-Politik Savaşın İlk Çerçevesi*". Tüm öteki MK bildirimleri gibi, MK üyelerinin ancak ellerine geldiğinde gördüklerine emin olduğumuz bu bildiri şimdilik herhangi bir yerde basılmadı. Ama oportünistlerin bilinen çorüşleridir.

Son aylarda Türkiye'den pek çok yoldaş ulusal burjuvazi konusunu işlememiştir istiyor. Biz de bu istekle sözü geçen bildiride yapılan "eleştirilerin bazılarını birleştirerek bu yazımızda 'ulusal burjuvazi' konusunu ele alacağız.

## I

### TKP YAYINLARINDA ULUSAL BURJUVAZİ

Türkiye Komünist Partisi içinde son yıllarda da derinleşen Bolşevik-Menşevik ayrımının yanında yatan önemli sorun ülkenin ekonomik toplumsal yapısına bağlı olarak *Türkiye'de devrimin karakteri* ve buna bağlı olarak da *liberal burjuvaziye karşı tutumdur*. İçinçinç ama çok anlamlı bir raslantı olarak, aynen devrim öncesi Rusya'da olduğu gibi bizde de liberal burjuvazi konusu, işçi hareketinin devrimci ve kuyrukçu kanatlarını belirleyen ayrıntı tam göbeğinde oturuyor. Bu nedenle ulusal burjuvazi konusunu tüm militanlara ve devrimci işçilerin yargısına sunmak gerekiyor.

Ulusal burjuvazi konusunda TKP yayınlarının bir taramasına ayırdığımız bu bölümde çok sayıda altını yapacağız. Bunları iki bölümde ele alacağız. Önce, ulusal burjuvazi kavramıyla ne anlatılmak isteniyor, sonra Türkiye'de ulusal burjuvazinin nitelikleri, taşıdığı potansiyel.

### Ulusal Burjuvazinin Tanımı

TKP'nin 3. Programından iki altınıyla başlayalım: "*İşçi sınıfının mücadelesi, köylü yığınlarının, orta tabakaların, ulusal burjuvazinin demokratik hakları, ulusal bağımsızlık için yürüttükleri savaşı etkilemektedir*" (TKP Programı, s.7) (abc).

"Ulusal, liberal burjuvazi, halk yığınlarının ve büyük burjuvazi ile ilişkisinin baskısı altında, emperyalizme ve işbirlikçi burjuvaziye karşı direnmek zorunluğunu zaman zaman duyuyor. Burjuvazinin her iki kolunu ayıran kesin bir duvar yoktur" (TKP Programı, s.7).

Bu alıntılara göre ulusal burjuvazi, a) orta katmanların dışındadır, b) halk kavramının dışındadır, c) burjuvazinin bir kesimidir.

Aynı program birkaç sayfa sonra şöyle diyor: "...NATO culuk politikası, toplumun orta katmanlarını: esnafı, küçük tüccarı, ulusal burjuvaziye, erbest meslek dalının alt sınırlarını eziyor" (TKP Programı, s.2).

Bu altınıya göre, ulusal burjuvazi orta katmanlar içinde bir kesimdir.

Atılım, Mayıs 1975 sayısındaki "Program-Amaç" yazısında "*burjuvazinin sola açılan, ulusal niteliği olan kanadıyla, orta katmanlarla bağlı kesimiyle savaş ortaklığı kurmak gerek*" (abc) diyor. Bu alıntıda da ulusal burjuvazi orta katmanlara eşitlenmekte ve ayrıca "burjuvazinin

sola açılan kesimi" olarak tanımlanmaktadır.

Yine programda bir de şöyle denmektedir: "*Burjuvazinin içinde ayrışma süreci hızlanıyor. Ulusal burjuvazinin, orta tabakaların, işbirlikçi burjuvazi, emperyalizm ve yabancı sermaye ile ilişkileri, çatışmaları artıyor, sertleşiyor.*" (TKP Programı s.7).

Bu altınıya göre ulusal burjuvazi, a) burjuvazinin bir kesimidir, ama, b) orta katmanlar da burjuvazinin bir kesimidir.

Konferans raporunda şu cümleler yer alıyor: "*Halkımızın ezici çoğunluğunun oluşturduğu kampa: İşçi sınıfı, köylü, orta katmanlar, çıkarları işbirlikçi burjuvaziye, emperyalizmle, aşırı gerici, cumhuriyet ülkelerine açıktan saldıran çevrelerle karşı karşıya gelmiş olan ulusal burjuvazi dediğimiz kesim var.*" (abc) (TKP Konferansı, s.29)

Bu altınıya göre ulusal burjuvazi, a) orta katmanların dışındadır, b) halk kavramının içindedir, c) çıkarları emperyalizmle ve işbirlikçi burjuvaziye çelişen burjuvazidir.

Atılım'ın Nisan 1976 sayısında yayınlanan "TKP ve Hükümet Sorunu" adlı bir kısacık yazıda ulusal burjuvazi hem "*yerli endüstri*", hem "burjuvazinin tekeli olmayan, emperyalizme karşı olan kolu" diye iki ayrı biçimde tanımlanmıştır. Birinci tanım, tekelsiz dahil tüm burjuvazi ulusal burjuvaziye eşittir. İkincisi, burjuvazinin bir kolu olarak görür.

Ulusal burjuvazi içinde kapsadığı kesimler konusunda TKP yayınlarında dışı dokunur tek bir yazı vardır. Atılım'ın Kasım 1975 sayısında yer alan "Ulusal Burjuvazi" adlı yazı şöyle diyor:

"Bazı sol çevreler, ulusal burjuvazi olarak, yalnızca endüstri burjuvazisini görüyorlar. Bu tür anlayış, Komintern'in 7. Kongresine dek TKP sıralarında da yaygındı. Bu görüş, ticaret burjuvazisinin emperyalizmle, endüstri burjuvazisinin ise, ulusal hareketlerle bağlı olduğu yolundaki yanlış bir yargıdan geliyordu.

"Kimilerine göre de, burjuvazi, sermayesinin büyüklüğüne göre, ulusal ve komprador diye ikiye ayrılır. Buna göre orta burjuvazi ulusal, büyük burjuvazi de komprador saymak gerekir. Çağdaş koşullarda ulusal burjuvazinin belirlenmesi için bu iki ölçüt doğru ve yeterli değildir. Üstelik, Türkiye'de burjuvazinin kendi içindeki ayrışma süreci hızlanmıştır. (...)

"Ulusal burjuvazinin toplumsal niteliğini belirlerken, bütün bunları, özellikle emperyalizmle onun arasındaki nesnel ilişkiyi göz önüne almak zorunludur. Çünkü böyle bir yaklaşım, ileri demokratik bir düzen için, proletaryanın politik erkini, hegemonyasını sağlamak için kurnaya çalştığımız cephenin potansiyel temelini genişletecek ve gerçek boyutlarına ulaştıracaktır" (abc).

Bu altını, TKP'deki Menşeviklerin yakasını ele veren bir aşırı cesaretinin ürünü olmalı. Yoksa genel olarak böyle açık konuşmazlar.

Endüstri-ticaret ayrımı konumuz açısından anlamsız. Bu ayrım, ticaret burjuvazisinin komprador olduğu, endüstri burjuvazisinin de yeni yeni filizlendiği sömürge ve yarı-sömürge ülkeler için anlamlıdır. Bu nedenle "7. Kongre filan, filan..." diye yapılan ukalalığın konuya getirdiği hiçbir açıklık yoktur.

Atılım'dan yaptığımız alıntıda şu sonuçlar çıkıyor: Ulusal burjuvazi, a) yalnızca çıkarları emperyalizmle çelişen endüstri burjuvazisini değil, ticaret burjuvazisini de kapsar, b) yalnızca orta burjuvaziye değil, çıkarları emperyalizmle çelişen büyük burjuvaziye de kapsar.

Oportünistlerin tanımlarını okuyunca güç de olsa belirli bir sonuç çıkıyor: Ulusal burjuvazi, orta katmanlardan emperyalizme karşı olan büyük burjuvaziye dek uzanan geniş bir yığındır. Hiç olmazsa oportünistlerin "cepheyi genişletmek" için gösterdikleri çabayı kutlamak gerekir.

### Türkiye'de

### Ulusal Burjuvazinin Niteliği

Şimdi alıntılarının ikinci bölümüne, bu geniş "ulusal burjuvazi"nin taşıdığı niteliklere geçelim.

Atılım, Ocak 1974'de çıkan ve Türkiye halkına fikirlerinin genel bir dökümü anlamını taşıyan ilk sayısındaki "TKP ve Ulusal Burjuvazi" adlı yazı ile "ulusal burjuvazi"yi nasıl değerlendirdiğini şöyle ortaya koydu:

"TKP, anayurdun ulusal çıkarlarını savunan, emperyalizme, onunla işbirliği kurana tekelere karşı *demokratik bir düzen, gerçek bir halk hükümeti* için direnen ulusal burjuvazinin her türlü girişimini desteklemiştir.

"...Memlekette kol gezen zorbaklıklara karşı *ulusal bağımsızlık ve demokratik bir düzen* için savaşta ulusal güçlerin omuz omuza vermesi bir zorunluktur. TKP, ulusal burjuvaziye karşı politikasını buna göre ayarlıyor." (abc)

Atılım, Mart 1974'de "Oportünizme Karşı Yığınsal Direnme" adlı yazıda CHP hükümeti hakkında şöyle yazdı: "...işçi sınıfı, emekçi yığınları *yeni hükümetten devrimci bir programın uygulanmasını istiyor*. Bu programın uygulanması zamana muhtaç olabilir. Halk yığınları halkçı bir programı uygulamak isteyen bir hükümete gereken zamanı vermekten yanadır" (abc).

Atılım, Ağustos 1974'de "Anti-Emperyalist Savaş" adlı yazıda şöyle dedi:

"Emperyalizm Türkiye'de yukarıda saydığımız konularda gerilemiştir. Bu gerileme, TKP'den ulusal burjuvazinin *ayık güçlerine kadar açılan bir devrimci, ileri demokratik güçler yelpazesinin bir amaca yönelik savaşının sonucudur. ...Devrimci güçlerin devrimci uyanıklığı kaybettığı, eylen, ve işbirliğini gevşettiği her yerde, emperyalizm her ülkenin şartlarına göre değişik yöntemlerle gerici, faşist, cuntacı hükümetleri dayatma yoluna geçiyor.*

Atılım, Mayıs 1974'de "İDD ve Sosyalizm" adlı yazıyla, devrimci bir güç olduğunu söylediği ulusal burjuvazinin *devrimden sonra* kurulacak iktidarda yer alacağını(!) da şöyle açıkladı:

"... Bu demektir ki, kapitalizmden sosyalizme geçişin bu aşamasında işçi sınıfı egemenliğini burjuvazinin *ilercici kolu, orta tabakalar, devrimci aydınlarla paylaşacaktır.*" (abc)

Oportünistler, liberal burjuvaziye al takke yer küllah giderken ülkenin toplumsal ve siyasal ortamında ortaya çıkan gelişmeler için tadını kaçırdı. Sosyal demokrat CHP'nin özellikle DISK içinde yaptıkları oportünistleri pek çaresiz bir duruma soktu. Hâlâ eskisi gibi, tüm "ulusal burjuvazi"ye nağme yağdırmayı sürdürseler çok açık düşeceklerdi. Bu nedenle rotayı kırdılar ve "ulusal burjuvazinin sola açılan kanadı" edebiyatı aldı yürüdü.

Atılım, Eylül 1977 sayısındaki "Ulusal Demokratik Cephe" adlı yazıda şöyle dedi:

"Ulusal burjuvazinin *anti-emperyalist-yurtsever kanadını* giderek işçi sınıfının çevresinde, UDC'de birleştirme olanakları artıyor".

Atılım, aynı sayısında yer alan "Çağrı" adlı yazıda da şöyle dedi:

"İşçi sınıfı, devrimin *bugünkü aşamasında* köylülük, kent orta katmanlarıyla ve ulusal

burjuvazinin sola açılan kanadıyla bir tek ulusal, demokratik cepheye birleşecekler." (abc)

Daha önceki alıntılarda gördüğümüz gibi, oportünistler ulusal burjuvaziyi "burjuvazinin anti-emperyalist, sola açılan kanadı" olarak tanımlamışlardı. Şimdi çok daha titiz seçiyorlar bağlaşıkları! Şöyle: Burjuvazinin sola açılan, anti-emperyalist kolu olan ulusal burjuvazinin sola açılan, anti-emperyalist kolu!

Neyse, sosyal demokratların sınıfsal işlevi ortaya çıktıkça oportünistlerin tutumu da iyice "sertleşti". Aralık 1977 sayısındaki "Ulusal Demokratik Cephe Üstüne" adlı yazı ile *Atılım* şöyle dedi:

"Aralarında bütün ayrımlara karşın, sağ kanat sosyal demokratların ve Maoçu serüvençilerin dışında — komünist, sosyalist ve sosyal demokrat güçler, birliğin ertelenemez görev olduğu konusunda ortak bir görüş içindedirler."

Aman! Ne oluyor? Aman demeye kalmadan işler yine değişti! Ağustos 1978 sayısındaki "Gerçek ve Yapay Sorunlar" adlı yazıda yine liberal burjuvazinin *tümü* ilericı-devrımcı oldu:

"Başbakan Ecevit'in Sovyetler Birliği gezisi ... ulusal, demokratik güçlerin iş ve eylem birliğini gerçekleştirmek yönünde yeni olanaklar yaratıyor" (abc).

Madem ki sağ sosyal demokratlar da iyi niyetlerini kanıtladılar, o zaman artık yapılacak şey, CHP'nin de katılacağı, UDC'yi kuracak bir forum(!) toplamaktır *Atılım*, yine Ağustos 1978 sayısında "TKP MK Plenum Raporu Özeti"nde forum çağrısı yaptı.

Bu dökümden sonra bir noktaya dikkat çekelim. Oportünistler 1978 öncesinde "ulusal burjuvazi"yi *bir bütün* olarak yüceltiyorlardı. CHP'nin halk sınıflarının üzerine yürümesiyle birlikte buna olanak kalmadı. O zaman çarkettiller, aynı coşkuyla "sola açılan kanat"ı, yüceltmeye başladılar. Bu değişim onların doğruya yaklaştıklarını değil, ortama göre konuşan belkemişsiz aydınlar, rüzgar fırtınadıkları olduklarını kanıtlar.

Aynı belkemişsizliğe yukarıdaki alıntılarda bir başka örnek daha var. Aralık 1977'de Ecevit'in başını çektiği sağ sosyal demokratlar ve maocular güç birliği dışında tutulurken, aynı Ecevit'in Sovyetler Birliği gezisinden sonra Ağustos 1978'de sağ sosyal demokratlar yine güç birliğine kabul edildiler!

Şimdi oportünistlere göre "ulusal burjuvazi"nin "üstün yeteneklerini" sıralayalım:

1. Türkiye'de "ulusal burjuvazi" devrimci bir güçtür, devrimci bir program uygulamaya yeteneklidir.
  2. Türkiye'de "ulusal burjuvazi" gerçek bir halk hükümetinden, ileri demokratik düzenden (ki bu, komünistlere göre devrimle gelecek düzenin adıdır) yanadır.
  3. Türkiye'de "ulusal burjuvazi", anti-emperyalisttir (ki bu, Türkiye'nin bugününde temel olarak emperyalist ekonomik ilişkilerden bağımsızlık demektir).
  4. Türkiye'de "ulusal burjuvazi", devrim için kurulacak cephenin temel direklerinden biridir.
  5. Türkiye'de "ulusal burjuvazi", ileri demokratik devrim iktidarında (ki komünistler bunu işçiköylü devrimci demokratik diktatörlüğü olarak belirlemişlerdir) yer alacaktır.
- Bu uzun alıntılar yapmak zorundaydık. Başka türlü TKP'nin başını tutmuş oportünist kliğin ideolojik sefaletini gözler önüne seremezdik.

## II

### "ULUSAL BURJUVAZİ"Yİ DOĞRU TANIMLAYALIM

"Ulusal burjuvazi" kavramı, Marks-Engels, Lenin ve Stalin'de başka türlü, Stalin sonrası dünya komünist hareketinde başka türlü kullanılmıştır. Bugün, dünya komünist hareketinin kullanış geneliyle yine 1960 öncesi gibidir. Yalnız, Avrupa komünizmi denen revizyonizmde ve onun Türkiye'deki yüksek sınıf savaşımına uyarlanmış biçimi olan TKP yönetiminin oportünizmde 1960 sonrası kullanımı sirmektedir.

Biz bu yazımızda bu farklı kullanımlar üstünde durmayacağız. Oportünistlerin "ulusal burjuvazi"

tanımını esas olarak tartışacağız. Çünkü, Türkiye'de tartışılan konu, ulusal burjuvazi var mıdır, yok mudur sorusudur. Bu soru, ancak "ulusal burjuvazi" kavramına ilericı-devrımcı bir nitelik verilirse ortaya çıkabilir. Yoksa örneğin, "ulusal burjuvazi" o ulusun burjuvazisi, anlamına da kullanılabilir. O zaman "ulusal" sıfatı, "o ulusa ait" anlamına gelir ve de "var mıdır, yok mudur" sorusu anlamsız olur.

Ulusal burjuvazi deyimi değişik anlamlarda kullanılabilir, kullanılmıştır. Bizim oportünistlerimiz de belirli bir anlamda kullanıyorlar. TKP'nin oportünist yöneticilerinin anlayışında "ulusal burjuvazi", "iyi-hoş-devrımcı burjuvazi" demektir. "Ulusal" sıfat, bir ulusun burjuvazisi olmayı değil, "ilerici, devrimci, anti-emperyalist" olmayı anlatmaktadır. Bizim bu anlayışa bir eleştirimiz yoktur.

Biz *Atılım*'ın karanlıklarında gizlenen oportünist liderlerimize "ulusal burjuvazi konusunda iki başka noktada karşı duruyoruz.

Birincisi, "ulusal burjuvazi"yi, iyi-hoş-devrımcı burjuvazi olarak anlıyorsanız, o zaman bu anlayışı açıkça tanımlamak, kapsadığı toplumsal güçleri açıkça göstermek ve sonra da bu belilemele tutarlı kalmak zorundasınız. "Ulusal" sıfatıyla burjuvazinin devrimciliğini ya da dış güçler karşılığını (anti-emperyalistliğini) varsaymanın kesin tarihsel sınırları vardır. Ve bu tarihsel sınırlar içinde, yine kesin sınıfsal sınırları vardır. Siz, herşeyi birbirine karıştırıyorsunuz.

İkincisi, hem "ulusal burjuvazi" deyimini "ilerici-devrımcı burjuvazi" anlamına kullanıyorsunuz, hem de Türkiye'de ulusal burjuvazinin varlığından söz ediyorsunuz.

Özellikle de bu ikinci eleştirdiğimiz yön nedeniyle, "ulusal burjuvazi" konusundaki tutumunuz sizleri çok zavallı Menşevikler yapıyor.

Biz bu yazımızda birinci eleştiri üstünde duracağız.

Şimdi tartışmaya geçelim. Ulusal burjuvaziyi, "anti-emperyalist, devrimci burjuvazi" olarak belirlediğimizde şöyle bir tanım yapabiliriz:

*Ulusal burjuvazi*, tüm ülkenin nesnel gerekliliklerini dile getiren ve en ağır darbeyi ülkenin gelişmesi önünde engel oluşturan düşmana karşı amaçlayan, burjuvazidir. Tüm ülkenin gerçek çıkarlarını, istemlerini dile getirir, ulusal hareketin sözcüsüdür.

Tüm ülkenin gerçek çıkarlarını dile getiren ulusal hareketin temsilcisi, öncüsü, sözcüsü, toplumsal gelişmeye bağlı olarak zaman içinde değişmiştir. Kapitalizmin yükseliş çağında, feodaliteye, dağınkılığa, yasasızlığa ve zorbalığa karşı savaşırken burjuvazi ilericiydi. Tüm ülkenin gelişmesinin sözcüsü olarak yükselmişti. Çünkü kapitalizm o aşamada toplumun ilerlemesini sağlayan yoldu.

Kapitalizm yeterince güçlenip toplumu egemenliği altına aldıktan sonra geriletti. Artık burjuvazi, toplumun gerçek çıkarlarını sözcüsü değil, toplumu geri tutan güçtü. Kapitalizmin ve burjuvazinin gerileşmesiyle birlikte, proletarya tüm ülkenin gerçek çıkarlarını dile getiren sözcü olarak yükseldi.

Kapitalizmin ilk geliştiği Avrupa'dan özetlediğimiz bu süreç, daha sonra ve çeşitli ulusal ve uluslararası özellikler altında dünyanın öteki bölgelerinde de yinelenirdi.

Söylediklerimizden anlaşıldığı gibi, kapitalizmin belli bir gelişme aşamasından sonra burjuvazi ilerici niteliğini yitirir, yani tüm ülkenin çıkarlarını dile getiren bir güç olmaktan çıkar.

"Ulusal burjuvazi"yi böylece tanımladıktan sonra, ulusal burjuvazinin kapsamı sorununa geçelim.

Ulusal burjuvaziyi "anti-emperyalist, devrimci burjuvazi" olarak belirlediğimiz zaman, bu tanımın *bugün* getirdiği belirli ve kesin bir kapsamı vardır. Bu kapsamın, bu sınırların dışına çıkılamaz. Oysa oportünistler kendi getirdikleri tanıma bile tutarlı durmuyorlar. Görelim.

Öncelikle temizlenmesi gereken bir çarpıtma orta katmanlarla ulusal burjuvazinin ilişkisidir.

Oportünistlerin pek çok yazısında küçük kapitalistler orta katmanlar içinde, köylülük ise dışında sayılmakta ve de orta katmanlar küçük burjuvazinin dışında birşey olarak ele alınmaktadır.

Orta katmanlar nedir? Orta katmanlar *küçük burjuvazidir*. Başlıca, köylülüğü ve kent emekçilerini içerir. Öğrenci gençlik, memurlar, aydınlar

gibi bazı üretim dışı gurupların büyük bölümü köken, yaşam düzeyi, dünya görüşü nedenleri bu gurupla birlikte sayılır.

Orta katmanlar, ekonomik konumları get proletarya ile burjuvazi arasında orta bir y dururlar. Ne işçidirler, ne burjuvadırlar. G olarak işçi çalıştırmazlar, ya da daha doğ kazançlarının ana bölümü ücretli emek sörsünden gelmez. Bu onları burjuva sınıfının dışı çıkarır. Öte yanda, üretim aracı sahibi olm onları proletaryanın dışına çıkarır.

Kapitalist toplumun temel sınıfları burjuva, proletaryadır. Kapitalist toplumun kaderini temel sınıfların karşılıklı ilişkileri, savaşmalarıdır. Orta katmanlar, bu iki temel sınıfın *ki küçük burjuvazi* denilen ara sınıfı oluşturur. K burjuvazi, burjuvazinin sermayesi küçük olanıdır. Küçük burjuvazi, burjuvazi değildir, ay sınıfıdır. Aralarında sınıf çelişkisi vardır.

Orta katmanlar, yani küçük burjuvazi, tüm miş devrimlerin ve gelecek devrimlerin en temel sorunudur. Tüm devrimler gelip küçük burjuva kazanmakta kilitlenir. Oportünistlerin, devrimin en temel bir sorunu üstünde yıllardır hiç durmaları halde, sürekli olarak "ulusal burjuvazi" ile raşmaları onların Menşevikliğinin en güzel kanıtıdır. İkinci olarak temizlenmesi gereken bir çarçma, ulusal burjuvazinin yerli endüstri burjuvazinin kullanılmasıdır.

Batıda kapitalizmin ilk geliştiği dönemde yerli burjuvazi "ulusal burjuvazi" idi. Top ileri götürer sınıfı. O dönemde "ulusal burjuvazi" doğ alarak yerli burjuvaziyeye, yerli endüstri burjuvazisine eşitti.

Ya da, az gelişmiş ülkelerde, sömürge ve sömürgelerde, bağımlı ülkelerde kapitalizmin gelişme döneminde yine buna benzer bir durum görülür. Yerli endüstrinin ilk gelişmeye başlı dönemlerde egemen sınıflar feodal toprak ağ ve komprador burjuvazidir. Gelişen yerli endüstrinin, komprador ve feodallerle çeli o dönemde özellikle keskindir. Yerli endüstrinin bir ölçüde birleşik bir toplu güç olarak davranabilmiştir. İşte bu dönemde ne de çok dikkatli biçimde, "ulusal burjuvazi" yerli endüstri burjuvazisine eşitlemek olabildi.

Dikkatli olmak gerekir çünkü geri kalmış ilerde yerli endüstri sermayesi ortaya çıkar çıkmayışmaya başlamıştır. Bir bölümü komprador burjuvazinin yerini almıştır. Bu süreçle birlikte yerli endüstri burjuvazisine "ulusal burjuva" demek, nağı kalkmıştır.

Dünyanın bugünkü gelişme düzeyinde, l Türkiye'de "ulusal burjuvazi"yi yerli endüstri burjuvazisi anlamına kullanmak ikinci bir saçmalıklıdır. *Atılım*, Mayıs 1975 sayısında "Güçlü Sorunu" adlı yazıda, "...burjuvazi yerli endüstriye yönelik kolu emperyalizmin, birlikli burjuvazinin ağırlığını gün geçtikçe om larında daha sert bir biçimde duyuyor", diye bu saçmalığı yapmaktadır. Türkiye'de o yerli burjuvazinin bir bölüğü tekelciliğe yükselmiş, fına: kapital olmuş, emperyalizmle ortaklık içinde ul mizli sömürmektedir. Ana düşmandır.

Üçüncü olarak temizlenmesi gereken bir çarçma, komprador burjuvazi ile ulusal burjuvazi ilişkisidir.

Komprador burjuvazi tarihsel olarak emperyalizm öncesi dönemin kategorisidir. Metropollerdeki sermayenin, sömürge ve yarı-sömürge illerdeki basit bir ajanıdır. Dış kapitalist sermaye ile yerli pazarın aracıdır. Yerli pazarda metropollerin mallarını satar, onlar için hammadde sağlar. Dolayısıyla işlevi dolaşım düzeyindedir.

Kapitalizmin emperyalizme yükselmesiyle komprador burjuvazi giderek bir kategori olarak v olmuş, yerini *işbirlikçi burjuvazi* almıştır. İşbirlikçi sermaye, ülkenin emperyalist sermayeye b likte sömüren, belli ölçülerde üretken sermaye Basit bir ajan, basit bir aracı değildir.

Kapitalist gelişme ilerledikçe işbirlikçi burjuvazi içinden bir kesim tekelciliğe yükselmiştir bu kesime *işbirlikçi tekelci burjuvazi* adını veriyoruz.

Oportünistlerin pek çok yazısında, özellikle 1970'lerin başlardaki yazılarda, Türkiye'de kompradorlar (!) söz edilmekte, komprador-ulusa burjuvazi ayrımı yapılmaktadır. Daha sonra millitarın baskısıyla komprador sözcüğünü kullanamaz oldular. Oysa anlayışları *değişmedi*. "Ulusal

rujuvazi"yi devrimci bir güç olarak görmeleri, anlayışın içi dışına çevrilmiş biçimidir. Çünkü çak kompradorluğun hüküm sürdüğü bir Türkiye'de "ulusal burjuvazi" devrimci olabilir.

Şimdi *Atılım*'dan daha önce verdiğimiz bir ntayı tekrar okuyalım:

"Bazı sol çevreler, ulusal burjuvazi olarak 'nızca' endüstri burjuvazisini görüyorlar. ... Bu iş, ticaret burjuvazisinin emperyalizmle, endüstri burjuvazisinin ise ulusal hareketlerle bağlı luğu yolundaki yanlış bir yargıdan geliyor." ("Ulusal Burjuvazi", *Atılım*, Kasım 1975).

*Atılım*, yukarıdaki sözleri, endüstri burjuvazisi- "ulusal" kesimini daraltmak için değil, ticaret juvazisini de "ulusal" a katmak için söylüyor. ıtındaki "yalnızca" sözcüğü bunu kanıtlıyor. 'bir yana, *Atılım*, ilk bakışta doğru gibi gelen bu leri *sahte* bir teorik varsayımdayanarak söylü- r. Birbirlerinden ayrı güçler olarak bir yanda ret, öte yanda endüstri sermayesi vardır(!) *Atılım*, bunların ne kadarına "ulusal" denmeli- ir diye tartışıyor.

Oportünistlerin *Atılım*'da imzasız yazılar ardına narak, kimliklerini militalardan ve işçi sınıfın- ı gizlemeye neden uğraştıkları şimdi anlaşılıyor. ortünistler daha Marksizm-Leninizmin ABC'sini enmek durumundadırlar.

"Ulusal-komprador burjuvazi ayrımı, yerli üstri sermayesinin yeni gelişmeye başladığı nemlerde yapılabilir. Ve bu, yerli endüstri ser- yesi (ulusal burjuvazi) ile ticaret sermayesi mprador burjuvazi) ayrımı anlamına gelir. Bu remde ticaret sermayesi, yerli endüstri serma- inden *bağımsız* ve hatta *onu güden* bir güçtür.

Yerli endüstrinin gelişmesi, iç pazarın bütün- mesi, yani kapitalizmin ilerlemesiyle artık en- tri sermayesinden *bağımsız* bir ticaret sermaye- den söz edilemez. Artık ticaret sermayesi, en- tri sermayesinin *güdümlü*dür. Doğaldır ki, dönemle birlikte ticaret burjuvazisi komprador, li endüstri burjuvazisi "ulusal" olarak değerlendir- lemez. Ama *Atılım*'ın *sahte* teorik varsayımı leniyle değil. Artık endüstri sermayesinden şimsiz bir ticaret sermayesi yoktur ve kompra- r kategorisi kalkmıştır da ondan.

Buraya dek söylediklerimizden "ulusal burju- zii"nin boyutları ortaya çıkıyor. "Ulusal burju- zii", "yerli endüstri" burjuvazisinin tümü değil- r, küçük burjuvazi değildir. Geriye ne kalıyor? düstri, tarım, ticaret alanında iş gören *küçük orta kapitalistler*. Yani, *tekel dışı burjuvazi*.

Görüldüğü gibi, oportünistler "ulusal burjuvazi" vramını tekel dışı burjuvazi için kullanıyorlar. a da bir başka deyişle, kendi kendileriyle tutarlı abilmeleri için böyle kullanmaları zorunludur. "Ulusal burjuvazi"nin kapsamını küçük ve orta pitalistler olarak belirleyince hemen ortaya kıyor ki, oportünistler "ulusal burjuvazi" kavra- mını *liberal burjuvazi* kavramı yerine kullanmakta- rlar. Çünkü "liberal burjuvazi" kavramının tem- l ettiği toplumsal güç kapitalizmin gelişmesinden u yana orta burjuvazi (küçük ve orta kapitalist- rdir. Liberal burjuva kavramının aynı toplumsal adleri temsil ettiği Lenin'in burjuva liberal adet Partisi'ni tanımladığı şu sözlerden göröbilir-

"Kadet Partisi'nin tüm tarihi ve özellikle son çimler, bu partinin *sınıf* tabanını kapitalist çift- çilerin, orta burjuvazinin ve burjuva aydınla- nın oluşturduğunu açıkça göstermiştir. ...

"Kadeler liberal burjuvazinin partisidir" (Le- nin, *Toplu Yapılar*, İngilizce basım, c.12, s.179- 80).

*İşçinin Sesi*'nin yıllardır "ulusal burjuvazi" eyiminden kaçınmasını, onun yerine ısrarla liberal burjuvazi demesinin anlamı da buradadır.

Böylece, bir yanda "ulusal burjuvazi"yi, ülke- nin nesnel gerekliliklerini dile getirebilen ve ana lıdırıyı bu gerekliliklerin önünde engel oluşturan na düşmana yönetilebilecek yetenekte burjuvazi larak tanımladık. Türkiye'de toplumsal gelişme- nin önünde duran ana düşman emperyalizm ve erh finans-kapitaldir.

Öte yanda, "ulusal burjuvazi"nin olabilecek tek kapsamını tekel dışı burjuvazi olarak belirledik.

Aslı ele alınması gereken sorun, Türkiye' nin somutunda bu kapsamın bu tanımla temsil edip edemeyeceğidir. Bir başka deyişle, Türkiye'de tekel dışı burjuvaziye "ulusal burjuvazi" denebilir mi? Tekel dışı burjuvazinin, emperyalizm ve

yerli tekelci burjuvaziye belirli türden çelişkileri olduğu, hem teorik, hem pratik yönden açıktır. Bu çelişki her tekel dışı burjuvaziyi anti-emperyal- list, anti-tekelci, devrimci bir güç yapıyor mu?

Konunu bu ikinci yönünü gelecek sayımızda ele alacağız. Daha önce dünyada "ulusal burjuva- zinin genel gelişimine bakalım.

## III DÜNYADA "ULUSAL BURJUVAZİ" NİN GELİŞİMİ

Ulusal-liberal burjuvazinin dünyadaki genel geliş- mesini çok kısa olarak ele alacağımız bu bölümün amacı, burjuvazinin niteliğinin, ülkenin kapitalist gelişme aşamasına ve içinde yer aldığı dünya kapitalist ekonomisinin işleyişine bağlı olarak belir- lendiğini gösterebilmektir.

### Emperyalist Ülkelerde Burjuvazi

Avrupa'da feodalite beşinci yüzyıldan onbeşinci yüzyıla dek uzanan süreyi, kapitalizm onaltıncı yüzyıldan günümüze dek uzanan süreyi kapsar.

Onbeşinci yüzyılın sonuna gelindiğinde eskiye oranla gelişmiş bir ticaret, para ekonomisi, kasaba- lar, kentler ve endüstri vardı. Yine de, ulaşım gücü, tehlikeli ve pahalıydı. Yöresel vergiler, gümrükler v.b. vardı. Ticaretin gelişebilmesi için artık daha geniş bölgelere güvenliğin sağlanacak bir yapı, ulusal devlet temeli gerekiyordu.

Kapitalizmin gerçekten gelişebilmesi için, tarımda üreticinin işgücünden başka satacak birşeyi olmayan özgür emekçi olabilmesi için toprakla bağının kopması, serflikten v.b. kurtulması gerekir. Kasabalarda da çırak ve kalfaların lonca sisteminin kısıtlamalarından kurtulmaları gerekir. Bu için bir yönüldür. Öteki ve asıl yönü, üreticinin mülksüz- leştirilmesidir.

Bu gerekleri yerine getirebilmek ve sonucunda toplumsal erki ele geçirebilmek için endüstri ka- pitalistleri hem *feodal sınıflara* karşı, hem de insanın insan tarafından özgürce sömürülmesini engel- leyen *loncalara* karşı savaş yürüttüler.

Tarımsal nüfusun mülksüzleştirilmesi endüstri sermayesi için iç pazar genişletti. Eskiden kendi üretiminin bir kısmını kendi yiyecek köylü, artık yok oluyordu. Yerini üretim araçlarından özgür proleter yığımlı alıyordu. Bunlar ücretli emeği oluşturuyordu. Ücret alacak, bu ücretle gereksinim malları satın alacaklardı. Bunları ücretle çalıştıracak olan kapitalist, tarımdan hammadde satın alacaktı. Mülksizleşen köylülerin üretim araçlarını ele geçiren tarımcılar da artık üretim araçları için pazar oluşturuyordu. Böylece, tarımsal emekçile- rin mülksüzleştirilmesi, toplumsal işbölümünü artırı- yor ve iç pazarı genişletiyordu.

Kapitalizm böylece iç pazarı açtıyordu, fethedi- yordu. Ama kendisi henüz *manifaktür* aşamasında- yken bunu tam başaramaz. Manifaktür el tekniğine dayandığı için küçük üretimi bir alanda, bir biçimiyle yok etse bile, öteki alanda, bir başka biçimiyle geliştirir. Çünkü hammadde için buna gereksinim vardır.

İç pazarın tam fethini ancak büyük makina endüstrisi gerçekleştirebilir. Tarıma, kapitalizmin kalıcı temeli olan makinaı sokar, emekçiyi kalıcı biçimde mülksüzleştirir, tarımda endüstriyi kalıcı olarak ayırır. Kapitalizm, ancak fabrika (maşino- faktür) aşamasında ulusal üretimin tümüne egemen olabilir.

Endüstri kapitalistinin doğuşu çiftçide olduğu gibi ağır bir süreç içinde gerçekleşmedi. Amerika' da altın ve gümüşün bulunması, yerli nüfusun madenlerde köle gibi kullanılması, sömürgecilik, bu doğuşu çok hızlı bir süreçte dönüştürdü.

Böylece emekle üretim araçları birbirinden tamamen koparıldı. Kapitalizm, sahibinin emeğine dayanan özel mülkiyeti eriterek ayağa dikildi. Ve eski toplumu emek ve sermaye diye yeterince ayırınca, yani kendi ayakları üzerinde durmaya başlayınca bu kez mülksüzleştirme yeni ve değişik bir boyut aldı. Büyük balık küçük balığı yutmaya başladı.

### Burjuvazinin Gerilemesi

Onaltıncı ve onyedinci yüzyıllarda ticaret, endüs- triyi devrimleştirici bir etki yapıyor, güdüyordu. Ancak ticaret sermayesi ne denli güçlenirse, güç- lensin, kendi başına kapitalizmin üretim biçimi olarak egemenliği anlamına gelemez. Ticaret meta dolayımıdır ve meta üretimini, kapitalist üretimi geliştirir. Kapitalizm toplumsal üretime egemen olunca ise ticaret sermayesi endüstri sermayesinin güdümlüne girer. Ticaretin endüstriye etkisi üst yapının alt yapıya etkisine benzetilebilir. Temel olan alt yapıdır, bizim örneğimizde endüstridir.

Bu nedenle tarihsel olarak kapitalizm üretimde ağırlık kazanmaya başladıktan sonra, burjuvazi gerçek anlamda devlete el uzatabilmiştir. Bu dön- emde el uzatabilecek burjuvazi ise endüstri burjuvazisidir. Onsekizinci yüzyılda manifaktür ilerle- miş, endüstri devrimiyle makina endüstrisine ge- çiş başlamıştır. Aynı dönemde de *burjuva dev- rimleri* başlamıştır.

1760'larda endüstri devrimi başladı. Bu süreçte, burjuvazinin devrimci rolü de açıkça ortaya çıktı. Artık kapitalizm toplumsal *üretimi* kavriyor, artık burjuvazi kapitalist yolların sermaye biriktiriyor- du. Artık koca dünya pazarı, ticaret onun güdü- mündeydi. Ve artık burjuvazi devlete el atıyordu. Feodal kurumları tümüyle silip atmaya yöneliyor- du. Bu dönemde burjuvazi devrimciydi.

Emperyalist ülkelerde burjuvazinin gelişimi, en- düstri devriminden başlayarak üç dönemden geç- miştir. Lenin, *Sahte Bayrak Altında* (Lenin, c.21, s.146) adlı yazısında bu dönemleri işlemiştir.

Birinci dönem, 1760'lardan (ya da kesin bir tarih, 1789'dan) 1871'e dek olan dönemdir. 1789 Büyük Fransız Burjuva Devrimi ile 1871 Paris Komünü arası, Avrupa'da burjuvazinin yükseliş dönemidir. Genelikle burjuva-demokratik, ve öze- liyle burjuva-ulusal hareketler dönemidir. Feodal yapıların yıkıldığı, ulusal devletlerin ortaya çık- tığı bu dönemde burjuvazi *devrimci*dir, ilerici- dir. Toplumun ilerleyebilmesinin nesnel gereklerini saptayabilmiş ve bunları engelleyen ana düşmana karşı tüm gücünü sevakmıştır. Bu anlamda, 1871 Paris Komünü'ne dek Batı'da burjuvazi *ulusal burjuvazi* olarak nitelenebilir.

Bu dönem gösterdiği bir başka önemli sonuç da, burjuvazinin gerçekten devrimci olabilmesi için endüstri burjuvası olması gerektiğidir.

İkinci dönem, 1871'den 1914 Birinci Emperyal- ist Dünya Savaşına dek olan arayı kapsar. Bu dön- em, kapitalizmin tüm egemenlik ve emperyaliz- me yükselme dönemidir. Serbest rekabetçi kapi- talizm, yerini finans-kapitale, *emperyalizme* bırak- maktadır. Marks'ın dediği gibi, kapitalizm ayakları üstüne dikildiği anda gerilemeye başlamıştır. Bu dönüşümle birlikte burjuvazi artık, "ulusal burjuvazi" tanımıdaki burjuvazi değildir.

Üçüncü dönem, emperyalizmin olgunlaştığı dön- emdir. Emperyalizmin çöküşü ve sosyalist dev- rimler çağıdır, ve de burjuvazinin yeri aynen eski feodallerin yeridir. Yıkılması gereken gerici- lik odağıdır. Finans-kapital artık tüm kapitalist ser- maye katlarını *kendine bağlamıştır*.

Emperyalist ülkelerde, ikinci dönemle birlikte artık burjuvazi genellende ilerici işlevini terketmiş- tir. Finans-kapitalin egemenliği sonucunda, tekel- ler dışındaki burjuvazi, yani *tüm kapitalist ser- maye giderek emperyalizmin safına geçmiştir*. Finans-kapital öyle güçlü bir sermaye, öyle güçlü bir ekonomik ağıdır ki, başka türlü sözden düşü- nülemez.

Bu söylediklerimizi Lenin'in şu sözlerinden izleyebiliriz:

"Bir yanda birkaç elde toplanan finans-kapita- lin çok büyük boyutları ve bunun sonucu olarak yalnız küçük ve orta kapitalistleri değil, çok küçük kapitalistleri ve küçük patronları da kendine bağımlı kılan olağanüstü yoğun ve yaygın bir iliş- kiler ve bağımlılıklar ağının yaratılması, öte yanda dünyayı paylaşmak ve başka ülkeler üzerinde ege- menlik kurmak için başka ulusal devletlerin finans- gurularına karşı giderek sertleşen savaşın, *mülk sahibi sınıfların tümünden emperyalizmin yanına geçmesini getiriyor*" (Lenin, c.22, s.285).

### Az Gelişmiş Ülkelerde Ulusal Burjuvazi

Emperyalizmin dünyaya yayılmasıyla birlikte, met-

ropoller dışında kalan geniş alanlarda kapitalizm gelişmiş, ulusal bilinç doğmuş, uluslaşma yükselmiştir. Kapitalizmin emperyalizme büyümesiyle bir yanda sömürgeleştirme hızla yayılırken, öte yanda yine emperyalizmin getirdiği bir sonuç olarak sömürgelerde hızla yayılan kapitalizm anti-sömürgeci savaşımı yükseltmiştir. Böylece 'eski dünya' nın dışında kalan Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın geniş alanları ilk kez "tarih sahnesine" çıkmışlardır.

Sömürge ve yarı-sömürgelerde emperyalizme ve onun ülke içi ajanlarına karşı savaş, tarihsel olarak *iki aşamadan* oluşmuştur. En başta sömürgecilik zincirini kırmak ve emperyalizmden siyasal bağımsızlığı kazanmak. İkinci aşama ki geri kalmış ülkelerin, eski sömürge ya da yarı-sömürgelerin bugün içinde buldukları aşamadır, emperyalizmden ekonomik bağımsızlığı kazanma aşamasıdır.

Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin emperyalizme karşı verdikleri savaşımın ilk aşamasında, ulusal kurtuluş aşamasında, siyasal bağımsızlık aşamasında ulusal burjuvazi belirli bir olumlu rol oynamıştır. Çünkü bu dönem yerli endüstri burjuvazisinin yeni yükseldiği, egemen kesim durumunda olan komprador burjuvaziye çatıştığı, henüz toplumu ilerletme işlevinin sonuna gelmediği bir dönemdir.

Ne var ki, az gelişmiş ülkelerin emperyalizme karşı verdikleri savaşım ulusal bağımsızlık aşamasında durmadı. Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin emperyalizmden siyasal bağımsızlığı kazanmalarına ulusal kurtuluş hareketleri *dünya çapında* ikinci aşamaya, ekonomik bağımsızlık için savaşım aşamasına yükseldi.

Böylece, bu ülkelerde devrimin kapsamı değişti. Bu ülkelerin çoğunda henüz feodalite tasfiye olmamış, kapitalizm yeterince gelişmiştir. Bu özellikler, liberal burjuvazinin yine destekleyebileceği bir dizi dönüşümleri gündemde tutuyor. Öte yanda emperyalizme olan çatışma, artık uluslararası kapitalist işbölümü sistemini ilgilendiren bir çatışmadır. Bugün "bu çatışma, kapitalist dünyadaki üretim güçlerinin gelişme gereksinimiyle, emperyalist sosyo-ekonomik ilişkilerin dar sınırları arasındaki genel çelişkinin bir parçası" (K.N. Bruters, "*Günümüzde Ulusal Kurtuluş Hareketinin Bazı Özgün Nitelikleri*", Asia in Soviet Studies, Moskova 1969, s.79) olmuştur.

Az gelişmiş ülkelerin bugün içinde buldukları devrim aşaması, ilk aşamaya göre çok daha ileri amaçlar taşıyor. Bu ülkelerde kapitalizmin gelişme hızına bağlı olarak demokratik devrimle sosyalist devrim giderek birbirine daha yakınlaşıyor. Ve bu ülkelerdeki devrimler yine ülkenin kapitalist gelişme düzeyine bağlı olarak değişen ölçülerde daha başından anti-kapitalist öz taşıyor. Tüm bu gelişmeler, bu ülkelerde ulusal-liberal burjuvazinin oynayabileceği olumlu rolü buduyor. Bunlar her radikal reformda kendi çıkarlarına bir tehdit görüyorlar.

Görüldüğü gibi, az gelişmiş ülkelerde liberal burjuvazi oldukça ilginç bir durum göstermektedir. Bu ülkelerde kapitalizmin gelişmişlik derecesine göre potansiyeli değişiyor. Kapitalizmin daha az geliştiği yerlerde, genellikle, emperyalizmden kurtuluş savaşımını birinci aşamasındaki benzer olumlu bir rol oynaması olanağı yok değildir. Oysa kapitalizmin geliştiği, işçi sınıfının savaşa atıldığı ülkelerde (ki az gelişmiş ülkelerin çoğunluğu giderek bu aşamaya yükseliyor) ulusal-liberal burjuvazi, bu savaşa destek verebilecek yetenekten yoksundur (M. Ryndina, et al, *Kapitalizmin Siyasal Ekonomisi*, İngilizce basım, Moskova 1974, s.271). Ve bu iki ucun arasında bir yerlerde duran çok ülke vardır.

Özetlersek ve genelleme yapmaya çalışırsak, sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde, siyasal bağımsızlığı kazanma, iç pazarı bütünleme, uluslaşma ve ulusal devletlerin kuruluş aşaması olan ilk aşamada liberal burjuvazi olumlu bir rol oynamıştır. Ama ikinci aşamada, emperyalizmden ekonomik kurtuluş aşamasında aynı rolü oynaması olanaksızdır. Yine de bu kuşaktaki ülkelerin her birinin somutunda, genel demokratik, anti-feodal görevlerin kapsamı içinde bakmak gerekir. Ters bir tutum, devrim davasına zarar verir.

## Geçiş Kuşağı Ülkelerinde Tekeldışı Burjuvazi

"Dünyanın emperyalizm tarafından sömürülen ülkeleri de bir bütün değildir. Onların da çeşidi var. Lenin'in dediği gibi, kapitalist dünyada güç, ekonomik ve siyasal gelişme derecesine göre değişir." Bu anlamda bir güç ayrımının, farklılaşmanın sömürülen kapitalist ülkeler arasında olmadığı düşünülemez.

"Geçiş kuşağı" adını verebileceğimiz ülkeler, gelişmiş ülkelerle az gelişmişler arasında orta bir yerde duruyorlar. Bu ülkeler, öteki az gelişmiş ülkelerle oranla, hayli yüksek gelişme tempolarına sahiptir. Ve bunların çoğu, örneğin Türkiye ve birçok Latin Amerika ülkesi, kapitalizmin genel bunalımının birinci evresinde belli bir endüstrileşme çabasında bulunabilmişlerdir. Hindistan, Pakistan, Türkiye, İran, Yunanistan, Filipinler, Mısır, Brezilya, Veneziyella, Arjantin, Meksika, Portekiz, Güney Kore, Malezya, v.b., genel olarak bu kuşakta yer alıyor" (*Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye*, 4. basım, s.40-41).

İşte bu geçiş kuşağı ülkeleri, ekonomik-toplumsal yönden az gelişmiş ülkelerle emperyalist ülkeler arasında bir yerde durmaktadırlar. Oysa, kapitalizmin ulaştığı gelişme aşaması, "ulusal burjuvazi" konusunda bu ülkeleri aşağı yukarı emperyalist ülkelerle aynı yere koymaktadır.

Geçiş kuşağı ülkelerinde, yerli-yabancı tekellerin egemenliği altındaki bir ekonomik yapıda orta ve küçük kapitalist sermaye, giderek tekeli sermayenin eklentisi gibi işlev görür. Aynen, yerli tekellerin emperyalizmin "taban örgütü", "ilçe örgütü" olarak çalışması gibi, bu sermaye gurubu da yerli ve yabancı tekellerin "taban örgütü" gibi işlev görmektedir. Bu işleyiş, tekel dışı burjuvazinin tekelcilerle olan ilişkilerini ortadan kaldırmaz ama bu ilişkilerin yapısını, çerçevesini, sınırlarını belirler. Bu söylediklerimiz, geçiş kuşağı ülkelerinde tekel dışı burjuvaziye devrimci olmayan (daha doğrusu devrim karşı) bir yapı veren en önemli ekonomik olgudur.

Geçiş kuşağı ülkelerinde hızla gelişen kapitalizm, kendi mezar kazıcısı da hızla geliştirmiştir. Bu ülkelerde genişlemesine ve derinliğine güçlü bir işçi sınıfı çıkmış, ekonomik ve siyasal örgütleri etyle savaşıma dalmıştır. Burjuvazinin iç çelişkileri ne olursa olsun, *uzlaşır* çelişkilerdir. Hangi kesimi olursa olsun, proletaryadan ölesiye korkacağı bilinen bir gerçektir. İşte toplumsal yaşamda güçlü, örgütlü, disiplinli, savaşçı bir proletaryanın yer alışı, bu ülkelerde tekel dışı burjuvaziye proletaryaya, devrim karşı bir güç yapan en önemli toplumsal ve siyasal olgudur.

Günümüz dünyasının en büyük gerçeği, dört kıtaya yayılmış sosyalist sistemdir. Başını Sovyetler Birliği'nin çektiği dünya sosyalist sistemi, uluslararası alanda enternasyonal proletaryanın dünya burjuvazisinin karşısına dikilmiş, devletleşmiş gücüdür. Emperyalizm-sosyalizm çelişkisi günümüz dünyasının, her şeyi belirleyen ana çelişkisidir. Bu durum, tekeli ya da tekel dışı burjuvazideki, genel dünya çapında, safırlar proletaryaya karşı sıkıştırma "bilincini" artırmaktadır. Emek-sermaye çelişkisinin uluslararası planda yansması olan emperyalizm-sosyalist sistem çelişkisi derinleşip keskinleştiği, bu çelişki uluslararası ve ulusal düzeylerde burjuvazinin iç çelişkilerini daha geriye itici bir rol oynamaktadır. Bu rol doğal olarak emperyalist güçlerden sonra en güçlü olarak geçiş kuşağında ortaya çıkmaktadır. Bu ülkeler, emperyalist ülkelerden sonra kapitalizmin en çok geliştiği ülkelerdir. Bu söylediklerimiz de, geçiş kuşağı ülkelerindeki tekel dışı burjuvaziye proletaryaya ve devrim karşı yapan en önemli uluslararası olgudur.

Bu ülkelerde bir yandan ekonomik olgular, öte yandan çeşitli toplumsal ve siyasal olgular, sonra uluslararası olgular, tekel dışı burjuvaziye ilerici, devrimci bir güç olmanın çıkarmıştır. Burjuvazinin bu kesimi giderek hem toplumsal, hem siyasal anlamda özerkliğini (eğer kaldırsa), yitirmektedir.

## Genelleme

Buraya dek söylediklerimizden çıkan bir temel yargı vardır. Burjuvazinin ya da çeşitli kollarının ilerici, devrimci, ulusal işçi sınıfı *en başta kapitalizmin gelişme düzeyi* ile belirlenir.

Bir ülkede kapitalizmin önünde duran engelleri temizlemek gündemdeseyse, kapitalizm yeni geliyorsa, o ülkede ulusal burjuvaziden söz edilebilir. Oysa bir ülkede kapitalizm egemen üretim biçimi olmuşsa, o ülkede burjuvazi giderek güçsüzeleşir. Ekonomiyi tekeller ahtapot gibi sarımsa, o ülkede burjuvazinin *hiçbir kesiminden*, toplumun nesnel gerekliliklerine yanıt verememesi, ana düşmana karşı darbe vurabilmesi beklenemez. Çünkü bu, kapitalizme darbe vurmak, sosyalizme yürümek anlamına gelir.

Yukarıda değindiğimiz temel yargının, bir de toplumsal-siyasal düzeyde yansması vardır. Burjuvazinin ya da çeşitli kollarının ilerici, devrimci, ulusal işçi sınıfı *proletaryanın bağımsız bir güç olarak ortaya çıkması olup olmaması* ile belirlenir.

Bir ülkede işçi sınıfı bağımsız bir güç olarak toplumsal ve siyasal yaşamda yer almışsa (ki bu ancak fabrika aşamasıyla olabilir) artık burjuvazinin *hiçbir kesiminden* devrimci olması beklenmez. İşçi sınıfının bağımsız olarak siyasal sahnesine çıktığı anda burjuvazi gerileşir. Proletaryanın böyle bir güce eriştiği bir toplumda, burjuvazinin *hiçbir kesimi* ana düşmana (emperyalizme ve tekelere) kararlı darbe vuramaz. Bu, kendi bintiği dalı kesmesi anlamına gelir.

Ulusal burjuvazi konusunda bu genelleme ışığında bakarsak, görürüz ki, bugün artık ileri kapitalist-emperyalist ve orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerde, tanımadıkları özelliklere sahip bir ulusal burjuvazi yoktur. Tekel dışı sermaye vardır ve tekelci sermaye ile belirli bir ilişkisi de vardır. Ne var ki, bu çelişki tekeli sermayenin tekel dışı sermaye üstündeki binlerce ekonomik bağla sağlanmış hegemonyasından doğan bir çelişkidir. Bu nedenle, emperyalist ülkelerde tekel dışı burjuvazi ne ekonomik, ne toplumsal, ne siyasal açıdan özerk bir güç değildir. Geçiş kuşağı ülkelerinde ise hemen hemen özerk bir güç değildir. "Ulusal burjuvazi" açısından iki ülkeler topluluğu arasındaki fark, niteliksel değil, *nicelik* farkıdır.

Az gelişmiş ülkeler topluluğuna gelinece, yukarıda söylediklerimizden, kapitalizmin en az geliştiği ülkelerde küçük ve orta sermaye devrimci bir güçtür sonucuna varmamak gerekir. Bugün hiçbir ülkede klasik tanımları içinde ulusal burjuvazi bulunmaz. İçinde yer aldığı çağ ve yaşadığı kapitalist gelişmenin dinamiki, klasik ulusal burjuvazinin yer aldığı çağdan çok farklıdır.

Böyle ülkelerde, ulusal-liberal burjuvazinin emperyalizme gerçekten karşı olduğunu, ülkeyi emperyalizmden kurtarmaya savaşacağını düşünmek saçmadır. Uluslararası kapitalist ekonomik ilişkiler sistemi entegrasyon demektir. Öyle bir entegrasyon ki, ve de öyle bir enternasyonal güçler dengesi altında geliyiyor ki, ne denli az gelişmiş olursa olsun, hiçbir kapitalist ülkede hiçbir sermayeci sınıf, artık emperyalizmin ekonomik ilişkileri dışında varolamaz.

Kapitalizmin ulusal burjuvazi etyle ilk olarak geliştirildiği Avrupa'nın o döneminde, o ülkelerde değil de, emperyalizmin az ve orta gelişmiş ülkelerde kapitalizmi baştan kendine bağlayarak geliştirdiği dönemde ve ülkelerdeydi. Bugün, az ve orta gelişmiş kapitalist ülkelerin, ileri kapitalist-emperyalist ülkelerin ilk dönemlerde geçirdiği ekonomik gelişme aşamalarından geçeceğini düşlemek hem en ufak bir teorik olasılıktan uzaktır, hem de hiçbir ülkenin pratiğince kanıtlanmamaktadır. O ülkelerde klasik kapitalist gelişme, feodal toplumdan adım adım büyüyerek gelişti. Bu ülkelerde ise kapitalist gelişme emperyalizm etyle, baştan kapitalizmin dünyada genel olarak vardığı tekelci-kapitalizm aşamasının biçimleri ile ortaya çıkıyor.

Bu ekonomik-teorik çözümlemenin çok önemli bir siyasal sonucu vardır: Eğer dünya kapitalist sistemi, az ve orta gelişmiş ülkeleri bir ilişkiler ağı içinde bütünlenmişse, eğer artık emperyalizmden bağımsız klasik tipte bir ulusal kapitalist gelişmeye yaşamda yer yoksa, bu demektir ki, artık çağdaş tekelci kapitalizmin yapısı az ve orta gelişmiş kapitalist ülkelerde ve özellikle orta gelişmiş ülkelerde *klasik anlamında özerk* bir ulusal burjuvazinin biçimlenmesine olanak vermez. Bu nedenle, bırakın yerli-yabancı tekelere karşı olan ileri demokratik halk devrimini, ulusal demokratik devrimlerde (yani anti-emperyalist, anti-feodal devrimlerde) bile devrim aktif katılabilecek bir ulusal burjuvazi bulabilmek güçtür.